

POSION KIRINTÖVAARAN ASEMAKAAVAN LAAJENNUS

Luontoselvitys



KimmoKaava
Ekotoni Ky

SISÄLLYSLUETTELO

1. TAUSTA
2. TAVOITTEET JA TUTKIMUSMENETELMÄT
3. LUONTOSELVITYS
 - 3.1 TOPOGRAFIA JA GEOMORFOLOGIA
 - 3.2 VESISTÖT
 - 3.3 KASVILLISUUS
 - 3.4 MAISEMA
4. SUOJELUALUEET, SUOJELUOHJELMAT JA NATURA 2000-VERKOSTO
5. LUONNONSUOJELU-, VESI- JA METSÄLAIN MUKAISET KOHTEET
6. UHANALAISLAJISTO
7. LUOKITUS JA MAANKÄYTTÖSUOSITUKSET

Kansikuva © lentokuva Vallas. Kuva suunnittelualan eteläosasta. Suuri osa suunnittelualueesta on avohakkuualueita.
Tekstissä mainitut lähdealueet ja uomastot näkyvät puustoisina.

1. TAUSTA

Asemakaavan laajennusalue sijaitsee Posion kunnan Kirintövaaran länsirinteessä. Nyt käsillä oleva luontoselvitys on olennainen osa nykyaikaista maankäytön suunnittelua. Luontoselvityksen tavoitteena on selvittää alueen luonnonympäristöä tulevan maankäytön suunnittelun tarpeisiin.

Luonto- ja kasvillisuusinventoinnin tavoitteena oli kartoittaa maankäytön suunnittelun kannalta merkittävien luontokohteiden ja alueiden esiintyminen alueella. Luonnonsuojelulainsäädännön mukaiset kohteiden ohella huomiota kiinnitettiin myös luonnon monimuotoisuuteen yleisemmin sekä maisemallisiin ja ekologisiin kysymyksiin. Luontoselvityksen on laatinut FL Jari Hietaranta. Hänellä on kokemusta erilaista ympäristöselvityksistä yli 20 vuoden ajalta.

2. TAVOITTEET JA TUTKIMUSMENETELMÄT

Luontoselvitys toteutettiin maastotöiden osalta elokuun 20. päivänä 2010. Tavoitteena oli ensisijaisesti kartoittaa mahdollisten LSL, ML ja VL mukaisten ns. lakikohteiden esiintyminen suunnittelualueella. Lisäksi pyrittiin kartoittamaan ja rajaamaan kartalle sellaiset muut luontotyytit, jotka inventoijan käsityksen mukaan tulisi pyrkiä huomioimaan kaavoituksessa ja rakentamisen sijoittelussa. Tällöin huomiota kiinnitettiin mm Meriluoto & Soininen (1998) mainitsemaan metsäluonnon luontotyypeihin, joihin tulisi maankäytön suunnittelun yhteydessä kiinnittää huomiota.

Inventoinnin perusteella laadittiin kasvillisuuskartta, joka perustuu pääosin maastossa havaittuihin metsätyyppeihin ja kasvilajistoon. Metsätyyppiluokitusta tarkennettiin yksityiskohtaisimmilla kasvilajitiedoilla, mikäli oli tarpeen esim. tarkemman rajauksen ja esimerkiksi alueen tai rakentamisen ulkopuolelle jättämisen perustelemiseksi. Kartalla olevat aluejako on tarkoitettu kuvauksen tarkentamiseksi.

On kuitenkin huomattava, että tekstissä esitetyt lajistotiedot kattavat usein melko suuren alueen ja lajien runsaussuhteiden vaihtelu pienelläkin alueella voi olla suurta. Lajistotiedot tukevat kuitenkin metsätyyppiluokitusta antamalla yksityiskohtaisempaa tietoa alueen kasvillisuudesta ja ekologista. Runsaussuhdetiedot ovat luonnollisesti tekijän arvioita, ja ne vaihtelevat, kuten todettua, mm topografian ja maalajinkin mukaan voimakkaasti pienellä alueella. Vesikasvien, heinien ja sarojen kohdalla saattaa esiintyä puutteita jo epäedullisesta ajankohdasta johtuen. Maastossa ei havainnoitu nilviäis-, hyönteis-, sien- tai jäkälälajistoa. Elolliseen luontoon liittyvää tietoa on täydennetty mm maankamaraa ja maisemaa liittyvillä inventointitiedoilla. Myös näiden elementtien mahdolliseen arvoon on otettu tarvittaessa kantaa. Kasvilajien yleisyyttä arvioitiin eräillä alueilla seuraavasti kuusiportaisella asteikolla, jossa:

1 = yksittäinen havainto kasvilajista

2 = kasvia kasvaa niukasti siellä täällä

3 = kasvia niukasti jokseenkin koko näytealalla

4 = kasvia on runsaasti koko alalla, mutta ei laajaa, yhtenäistä kasvustoa (peittävyys 10–50 %)

5 = kasvilaji esiintyy massalajina (peittävyys 50–75 %)

6 = kasvilaji esiintyy erittäin runsaana massalajina (peittävyys yli 75 %)

Muusta luonnonympäristöstä erottuvat alueet esim. rehevyytensä johdosta, inventoitiin muuta aluetta tarkemmin. Uhanalaisiksi tai silmälläpidettäviksi luokitelluista lajeista on ilmaistu tekstissä myös vuoden 2000 uhanalaistarkastelun mukainen luokitus, mikäli oli tarpeen:

- CR = äärimmäisen uhanalaiset
- EN= erittäin uhanalaiset
- VU= vaarantuneet
- NT= silmälläpidettävät
- LC= runsaana esiintyvät

Luontoselvitys toteutettiin siten, että koko alue käveltiin alueen keskiosassa pohjoisesta etelään ja sen jälkeen käveltiin uudelleen pohjoisesta etelään alueen itäosaa pitkin. Alueen linnust selvitys ajankohdasta johtuen ei ollut maastossa mahdollinen.

3. LUONTOSELVITYS

3.1 Topografia ja geomorfologia

Alueen topografia on selväpiirteinen. Se on melko jyrkästi viettävää moreenirinnettä, jonka pintamorfologiassa voidaan peittävän puuston puuttuessa havaita runsaasti rinnettä alas kulkevia muinaisia jääkauden loppuvaiheen aikana syntyneitä subglasiaali- ja submarginaalisia uomia.

Varsinaisia moreeni- tai glasifluviaalimuodostumia ei ole havaittavissa. Mainittujen muinaisten (osassa kyllä virtaa nykyisinkin sulamisvesiä lumien sulaessa keväisin) uomien reunoilla voidaan havaita paikoin etenkin rinteiden alaosissa pieniä, tuskin havaittavia uomakerrostumia, mutta niidenkin aineksen lajittuneisuus on vähäistä tai puutteellista. Eri moreenikerroksia lienee alueella 1-2. Eloperäisiä maalajeja on ainoastaan suunnittelualueen eteläosan suo-ojan ympäristössä ja suppeammin uomien pohjilla.

Relatiiviset korkeuserot ovat ylimmillään jopa 60 m. Alavimmat kohdat sijaitsevat aivan suunnittelualueen länsiosassa ja eteläosassa. Korkeimmat alueet sijaitsevat suunnittelualueen koillisosassa (ks. kuva 1).



Kuva 1. Alueen relatiiviset korkeuserot ovat suurimmillaan yli 60 m. Korkeimmat kohdat +330 mpy ovat suunnittelualueen koillisosassa

3.2 Vesialueet

Suunnittelualueella on kolme idästä länteen topografian vieton mukaisesti laskevaa uomaa. Ne lienevät olleet aikaisemmin nykyistä huomattavasti runsasvetisempiä, mutta etenkin kahdessa pohjoisemmassa uomassa on myös lähteisyyttä, mikä pitää uomat vetisinä myös kuivan kauden aikana. Molemmissa uomissa kasvillisuus poikkeaa muusta ympäristöstä ja lähteet ovat luonnontilaisia huolimatta siitä, että hakkuut niiden ympärillä ovat ulottuneet aivan liian lähelle lähteitä. Lähteet lähiympäristöineen ovat metsälain mukaisia kohteita.

3.3 Kasvillisuus

Kasvillisuusinventointi aloitettiin suunnittelualan pohjoisosasta. Suunnittelualan pohjoisosa on kauttaaltaan hakkuualueita ja sillä on istutettuja nuoria taimia. Aukkohakkuualue ulottuu aina suunnittelualan eteläosiin saakka (ks. kuva 4 ja kansilehti). Ainoastaan mainitut uomastot, joissa on lähteisyyttä, on jätetty hakkuiden ulkopuolelle (ks. kuvat 2-3 ja 5-6). Rinteen alaosassa kulkevan tien yläpuolelle on jätetty kapea suojapuuvyöhyke. Sen puusto koostuu pääosin männystä. Sekapuuna on jonkin verran koivua ja kuusta. Maapuita tai pystykeloja ei mainitulla suojavyöhykkeellä esiinny.

Pohjoisemman uoman ympärille on jätetty hakkaamaton vyöhyke (ks. kuvat 2-3). Hakkuut ovat kyllä ulottuneet hyvin lähelle uomaa ja sen yläosassa olevaa lähettä. Puuston varjostava vaikutus on lähteen ja lähteen uoman osalta hävinnyt lähes kokonaan.

Riidenlieko, kevätpiippo, metsäkorte, ruohokanukka, metsälauha, mesiangervo, metsäkorte, pikkulimaska, korpi-imarre, vanamo, metsäkurjenpolvi, lemmikki esiintyvät runsaana uomassa ja sen läheisyydessä (ks. kuvat 5-6). Uoman eteläpuolella avautuu uudelleen laaja avohakkuualue, joka ulottuu alempana olevalle uomalle. Myös tässä uomassa on lähteisyyttä. Hakkuut ovat myös tällä alueella ulottuneet lähelle uomaa ja äskettäiset myrskyt ovat lisäksi kaataneet puita uoman läheisyydessä hyvin voimakkaasti. Lajisto uomassa ja sen läheisyydessä on edellä kuvattua kaltaista. Lisäksi mainittakoon mm. nuokkuhalmikkä, käenkaali, oravanmarja, metsäkorte, korpi-imarre, isotalvikki, herukka *sp.*, metsäalvejuuri.

Rinteen alaosassa kohdassa, jossa uoma haarautuu, muuntuu se samalla selvästi käsitellymmäksi ”ojamaisemmaksi”. Tällä alueella uoman ympäristön puusto ei ole enää järeää puustoa vaan nuorehkoa puustoa ja kenttäkerros on voimakkaasti heinittynyt, paikoin se on myös soistunut. Paikoin on tapahtunut lepikoitumista.

Kun nousta eteläisemmän uoman kohdalta rinnettä ylös muuntuu kasvillisuus hieman vanhemmaksi mäntyvaltaiseksi tuoreeksi kankaaksi. Mustikka on kenttäkerroksen valtalaji. Myös variksenmarjaa esiintyy runsaasti. Näiden ohella myös puolukkaa, kanervaa ja mm. kultapiiskua ja maitohorsmaa esiintyy melko runsaana. Lähellä suunnittelualan itärajaa on uudelleen toteutettu hakkuita.

Suunnittelualan eteläosassa on laaja rinnesoistuma kaivetun ojan pohjoispuolella (ks. kuva 7). Rinnesuot ovat melko tyypillinen pohjoisen Suomen suotyyppi, joskin muuallakin niitä tavataan. Suo-alueen pohjoispuolella on rinteessä verraten kookasta ja iäkstä mäntyvaltaista sekapuustoa, joka vaihtuu uudelleen ylöspäin mentäessä hakkuualueeseen (ks. kuva 8).



Kuva 2. Pohjoisempi lähde. Lähde sijaitsee vanhassa sulavesiuomassa. Kasvillisuudessa on saroja ja heinäkasveja.



Kuva 3. Kuva pohjoisemmasta uomasta. Etenkin uoman eteläpuolella ovat hakkuut ulottuneet lähelle uomaa ja se on menettänyt suojaavan puuston

Pohja- ja kenttäkerros

Vaccinium vitis-idaea, puolukka 2-3

Solidago virgaurea, kultapiisku 1-2

Deschampsia flexuosa, metsälauha 3

Linnaea borealis, vanamo 1

Vaccinium myrtillus, mustikka 4 -5

Empetrum nigrum, variksenmarja 4-5

Calamagrostis arundinacea, metsäkastikka 1

Calluna vulgaris, kanerva, 1-2

Melampyrum pratense, kangasmaitikka 2



Kuva 4. Tyypillinen näkymä laajassa osassa suunnittelualuetta. Kuvassa metsäautotien kääntöpaikka. Sama paikka havaittavissa myös kansikuvassa.



Kuvat 5 ja 6. Eteläisempi uomista, jossa myös lähteisyyttä. Etenkin yläosastaan uoma on hyvin luonnontilainen ja kasvillisuus kuusivaltaista kangasta. Tuulenkaatoja on runsaasti uoman ympäristössä. Etelämpänä uoma muuntuu etenkin eteläisemmän haaran osalta muokatuksi.

Solidago virgaurea, kultapiisku 1
Deschampsia flexuosa, metsälauha 3
Ledum palustre, suopursu 1
Trientalis europaea, metsätähti 1
Linnaea borealis, vanamo 1
Agrostis capillaris, nurmirölli 1-2
Vaccinium myrtillus, mustikka 4
Empetrum nigrum, variksenmarja 3
Poa pratensis, niittyurmikka 1-2
Melampyrum pratense kangasmaitikka 2
Calamagrostis arundinacea, metsäkastikka 1
Calluna vulgaris, kanerva, 1-2
Equisetum sylvaticum, metsäkorte 1
Vaccinium vitis-idaea, puolukka 2

Luzula pilosa, kevätiippo 1



Kuva 7. Suunnittelalueen eteläosassa on ojan ympäristössä laaja soistuma. Kuvasta vasemmalle on kapea puustoinen vyöhyke ennen laajaa avohakkuu- aluetta.



Kuva 8. Tavanomaista kuusi-mäntysekakangasta suunnittelalueen eteläosassa. Maapuita tai pystykeloja ei esiinny. Puusto on verraten tasaikäistä

3.4 Maisema ja miljö

Alueen maisemakuva on avoin ja ihmistoiminnan muovaamaa ja osin hakkuun jälkeen sitä voidaan pitää myös maisemavaurioalueena. Näkymäsuunnat ovat suunnittelalueen keskiosassa avarat. Erityisiä maisemakuvan kiintopisteitä ei ole, joskin katse kiinnittyy uomien puustoon ja muuhun kasvillisuuteen. Uomat ja olemassa olevat metsävyöhykkeet katkaisevat onneksi avoimia hakkuualueenäkymiä. Kaava-alueen käyttöönotto- ja rakentamisjärjestys on syytä suunnitella niin, että taimikot ehtivät vasta hakatuilla alueilla hieman kasvaa.

4. SUOJELUALUEET, SUOJELUOHJELMAT JA NATURA 2000-VERKOSTO

Suunnittelualueella tai sen läheisyydessä ei ole perustettuja suojelualueita, valtakunnallisiin suojeluohjelmiin tai alueellisissa inventoinneissa mainittuja alueita. Myöskään Natura-verkostoon kuuluvia alueita ei ole alueella tai sen läheisyydessä.

5. LUONNONSUOJELU-, VESI- JA METSÄLAIN MUKAISET KOHTEET

5.1 Luonnonsuojelu-, vesi- ja metsälain mukaiset kohteet

Luonnonsuojelulain 29 §:ssä on lueteltu 9 luontotyyppiä, joiden luonnontilaisia tai luonnontilaiseen verrattavia kohteita ei saa muuttaa niin, että niiden ominaispiirteiden säilyminen kyseisellä alueella vaarantuu. Suojeltuja luontotyyppiejä ovat:

- Luontaisesti syntyneet, merkittävältä osin jaloista lehtipuista koostuvat metsiköt
- Pähkinäpensaslehdot
- Tervaleppäkorvet
- Luonnontilaiset hiekkarannat
- Merenrantaniityt
- Puuttomat tai luontaisesti vähäpuustoiset dyynit
- Katajakedot
- Lehdesniityt
- Avointa maisemaa hallitsevat suuret puut ja puuryhmät

Suunnittelualueella ei esiinny luonnonsuojelulain mukaisia kohteita.

Metsälain 10 § velvoittaa säilyttämään arvokkaita elinympäristöjä, jos ne ovat luonnontilaisia tai luonnontilaisen kaltaisia sekä ympäristöstään selvästi erottuvia. Niitä koskevat hoito- ja käyttötoimenpiteet tulee tehdä elinympäristöjen ominaispiirteet säilyttävällä tavalla. Tällaiset elinympäristöt ovat yleensä pienialaisia. Metsälain tarkoittamia erityisen tärkeitä elinympäristöjä ovat:

- Lähteiden, purojen ja pysyvän vedenjuoksu-uoman muodostavien norojen sekä pienten lampien välittömät lähiympäristöt
- Ruoho- ja heinäkorvet, saniaiskorvet sekä lehtokorvet ja Lapin läänin eteläpuolella sijaitsevat letot
- Rehevät lehtolaikut
- Pienet kangasmetsäsaarekkeet ojittamattomilla soilla
- Rotkot ja kurut
- Jyrkänteet ja niiden välittömät alusmetsät
- Karukkokankaita puuntuotannollisesti vähätuottoisemmat hietikot, kalliot, kivikot, louhikot, vähäpuustoiset suot ja rantaluhdat

Suunnittelualueen kaksi uomaa lähteineen ovat metsälain tarkoittamia elinympäristöjä (lähteiden, purojen ja pysyvän vedenjuoksu-uoman muodostavien norojen välittömät lähiympäristöt)

Vesilain muutoksen mukaan (1105/1996, 15a ja 17a §) luonnontilaisena tulee säilyttää:

- alle hehtaarin suuruiset fladat
- kluuvijärvet ja
- lähteet taikka muualla kuin Lapin läänissä enintään yhden hehtaarin suuruiset lammet, järvet ja vesistöä pienemmät uomat

Suunnittelualueella on kaksi lähdettä.

Muita huomionarvoisia metsäluonnon luontotyypppejä ja lajistoa on pyritty huomioimaan myös em. laeissa mainitsemattomia muita metsäluonnon arvokkaita elinympäristöjä, joita esimerkiksi Meriluoto ja Soininen (1998) ovat kuvanneet. Huomiota kiinnitettiin seuraaviin tyypeihin:

- vanhat havu- ja sekametsiköt
- vanhat lehtimetsiköt
- paisterinteet
- supat
- ruohoiset suot
- metsäniityt
- hakamaat

Suunnittelualueella ei esiinny edellä mainittuja elinympäristöjä.

6. UHANALAIS- JA DIREKTIIVILAJISTO

Aikaisempien tietojen valossa alueella ei ole tunnettuja direktiivilajiston tai uhanalaisluokituksen lajeja. Luontoinventoinnissa ei myöskään löydetty direktiivi- tai uhanalaislajistoa. Mainintoja ei löydetty myöskään Hertta -tietokannasta.

7. LUOKITUS JA MAANKÄYTTÖSUOSITUKSET

Suunnittelualueiden luokittelussa olemme käyttäneet jakoa viiteen luokkaa luontoarvojen perusteella. Luokkajako on jossain määrin subjektiivinen, mutta pyrkimyksenä on ollut huomioida luonnontilaisuutta, puusto ikärakennetta ja lajivalikoimaa, geomorfologiaa ja maisemakuvaa ja näiden yhteisvaikutusta.

Käytetyt luokat ovat:

arvoluokka 0: ympäristövaurioalueet, kasvillisuus tuhoutunut ainakin osittain

arvoluokka 1: tavanomainen maisema ja luonnonympäristö

arvoluokka 2: huomioitavia tai jokseenkin merkittäviä luontoarvoja (paikallinen taso)

arvoluokka 3: jokseenkin merkittäviä tai merkittäviä luonto- tai maisema-arvoja (paikallin.-seud. taso)

arvoluokka 4: hyvin merkittäviä luontoarvoja (seudullinen – valtakunnallinen taso)

Kirintövaaran asemakaavan laajennusalueella ei ole luontoselvityksen perusteella erityisiä suojelumerkintää edellyttäviä luontoarvoja. Alue voidaan luokitella pääosin luontoarvoiltaan tavanomaiseksi (arvoluokka 1). Lähteet ja uomastot sijoitetaan arvoluokkaan 3 (jokseenkin merkittäviä tai merkittäviä luontoarvoja omaava alue). Arvoluokkaan kolme kuuluvat alueet tulee merkitä esimerkiksi MY-, luo- tai sl -merkinnällä.

Rakentamista tulisi myös välttää suunnittelualueen eteläosan suoalueen ympäristössä. Muilta osin alue soveltuu rakentamiseen. Täydennysrakentamiseen erityisen hyvin soveltuvia alueita ovat rinteiden ylä- ja keskiosat.

Turussa 7. joulukuuta 2010

Jari Hietaranta

